

Çorum Haberleri

Lozan Zaferi Kutlandı :

Millî tarihimizin şeref sahifelerine geçen Lozan barış antlaşmasının yirminci yıl dönümü 24/7/943 cumartesi günü saat onbeşte Evimiz tarafından tertip edilen şen bir törenle kutlanmıştır. Törene İstiklâl marşile başlanmış Bayan Mediha Ayan, Bay Ferit Dedebaşın günün önem ve değerini belirten söylevlerini müteakip, Ebedî Şefimiz Atatürkün, şanlı

Lozan kahramanı Millî Şefimiz İsmet İnönünün unutulmaz başarısı hatıraları minnet ve şükranla anılmış Sayın Büyüklerimize tebrik telgrafları çekilmiştir.

Bu mutlu bayram münasebetile Parti ve Halkevi bayraklarla süslenmiş Evimiz bandosu tarafından Parti binası alanında neşeli havalar çalınarak sevinçli şenlikler yapılmıştır.

Sayın Ticaret Vekilimiz Çorumda :

Sayın Ticaret Vekilimiz Celâl Sait Siren 26/7/943 pazartesi günü saat onsekiz buçukta şehrimize gelmiş Vali konağında misafir kalmışlardır. İzhar buyurdukları arzuya uyularak hususî merasim yapılmamıştır. Salı günü civar köylerde toprak ürünleri devlet

hissesi teşkilâtı hakkında yakından tetkikat yapan Sayın Vekilimiz çarşamba günü Cumhuriyet Halk Partisini teşrif buyurarak halkla görüşmüş vilâyetin ticaret ve ürün durumu üzerinde ilgililerle konuşmuştur.

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Te'sis Tarihi : Nisan 1938

SAYI : 40

1 Eylül 1943

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 40

1 Eylül 1943

Kuruluşu: Nisan 1938

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — 30 Ağustos Ferit Dedebaş	1179
2 — Altıncı Büyük Kurultay intibalarından . . Nazım Tombuş	1181
3 — Ahiler : Ahiliğin menşei Nazım Tombuş	1183
4 — Cönklerden derlemeler Eşref Ertekin	1188
5 — Taaddüdü zevcata dair Ferit Dedebaş	1195
6 — Şair Yaşar Nezihe Bükülmezle bir görüşme. Macide Ataman	1199
7 — Güller diken oldu; «Şiir» . . . Yaşar Nezihe Bükülmez	1201
8 — Çorumun eski matbah ve yemekleri . . Nazım Tombuş	1202
9 — Çorumlu maniler Eşref Ertekin	1206
10 — Çorum haberleri	1210
Vesikalar	

30 Ağustos

Ferit DEDEBAŞ

30 Ağustos !

Yükselişi yıkılıştan ayıran
kutlu ayın, batışa doğuşu kıskan-
dıran mutlu gün...

O, sadece Roma İmparatoru
Aygustus'un ismini ihsan eylediği
bir ayın sonuncu günü değil, asır-
ların ve nesillerin daima hayran ka-
lacağı, daima şevk ile anacağı, bir
kahramanlık abidesi, bir ibret şa-
hikasıdır.

Bu gün «Türküm» dedikçe
göksünü gerebilen her şahıs da-
marlarında o günü taşıyor, hayalin-
de o günü yaşıyor...

30 Ağustos, «Hattı müdafaa
yoktur, sathı müdafaa vardır ve

o sathı bütün vatandır!» diye hay-
kıran bir sadânın aksi, layüs'el bir
emrin infazıdır.

30 Ağustos, vatanın gökle-
rinde çınlayan bir ses üzerine atını
arabasını, çiftini çubuğunu, yiyece-
ğini içeceğini, varını yoğunu cep-
heye koşturan necib bir milletin
muradına erdiği şeref günüdür.

Günün, ma'nası kadar, nâmı
ve şanı da büyüktür. Biz onu zafer
tacımız olarak andığımız kadar da
Ordumuzun bayramı kabul ediyö-
ruz.

«Ordu» ve «Zafer» mefhumla-
rının sihirli imtizacından doğan

hayat ve metanet bu gün nail olduğumuz mazhariyetin en sarıh bir izahıdır. Eriştığımız bu mazhariyeti, kan rengi ve barut dumanları arkasından, tehassürle seyreden insaniyete eyi ve hayırlı günler temenni etmek de bir an hatırmızdan çıkmıyor.

Emperyalist emellerin bertaraf edilmesi ve beşeriyete sulh ve sükûnun temini için ayaklanıp insanlık tarihine altın yıldızlarla «30

Ağustos» lar nakşeden bir milletin evlatları olarak, o emellere karşı ve o sükûnet için, insanlıktan «30 Ağustos» lar bekliyoruz...

Fakat! Şu sıralar inhidam ve istilâların müşahidi olmaktan başka bir şey yapamıyan betbaht dünya karşısında, gittikçe gebeleşen tarih, bir gün bizim için de harbi ebeliğe çağırarak olursa doğacak çocuğun adı gene bir «30 Ağustos» olacaktır...

Altıncı Büyük Kurultay İntibalarından

II

Nazım TOMBUŞ

Sert fırtınaları, sulu sağnakları takip eden tatlı ve mülâyim havalar gibi, büyük kurultayın, hararetili münakaşa, heyecanlı konuşmalarına sahne olan encümen müzakerelerinden sonra umumî heyet görüşmelerinde kavrayışlı bir olgunluk, sükûnetli bir vakar hasıl oluyor. Encümen müzakereleri demokrasi tatbikatının en canlı misallerini, hakikî tezahürlerini aksettiriyor. Bu müzakereler her kes tarafından büyük bir alaka ile takip olunuyor. Encümenlerde vekâletlerini ilgilendiren meselelerin görüşüldüğü sırada Sayın Vekil, salâhiyetli vekâlet erkân ve müdürleride hazır bulunuyor. Bu toplantılara encümen dışında kalan üyeler de iştirâk ederek varılan neticeler üzerinde müessir olmağa çalışıyorlar.

Devletin bütün iç ve dış işlerinde tutulacak yönetimler, gidi-

lecek ana yollar en önemli konuyu teşkilediyor. Düşünüş ve görüş karşılaşmaları oluyor, bunlar inceden ince eleniyor. Alınan sonuçlar ile Cumhuriyet Halk Partisi programı çiziliyor, devlet ve hükûmet çalışmalarına yöney veriliyor. Geçen dört yıl içindeki programın tatbikatı başarıları belirtiliyor. Eksiklikler içneli tenkitlere, keskin didiklemlere hedef oluyor.

Dilek encümeninde; bin bir çeşit isteklere karşı her türlü yadırgı düşüncelerden, kötülük duygularından uzak, yurd, yurddaş iyiliği kaygusu ile çırpınan hisli yürekler coşuyor. Sıcak ve samimî münakaşalara yol açılıyor. Heyecanlı istizahlar, sakın izahlar; acı tenkitler, olgun cevaplarla karşılaşıyor. Mücerret fikirlere, mutlak nazariyelere dayanan ideolojilere saplanıp kalınmıyor. Verilen ka-

rarlarda devletçilik ile halkçılık, müdahalecilik ile liberalizm top- rak dağıtımı ile, milkiyet masu- niyeti, sâyin himayesi ile, sermaye hakkının tanınması gibi içtimâî, iktisadî muhtelif sistemler, yan yana yer alıyor. Her konu realist

görüşlerle sona eriyor.

En serbest demokratları im- rendiren, her Türk'ün imanlı gök- sünü iftiharla kabartan bu olaylar ise Türkiye Cumhuriyeti idaresini çeviren çarhların ana kuvvetini teşkil ediyor.

Âhiler

III

(Âhi) liğın menşei

(Âhi) tabirinin Türkçe kardeş karşılığı anlamında arapç bir ke- lime olduğu hakkındaki telâkkiyi (İbni Batuta) nın da te'yit eylemesi, (1) Fütüvvetname isimli kitapla- rında Âhiler'in menşe'lerini Pey- gamberlere ulaştırmak için göster- dikleri gayretkeşlikler neticesi, (Âhi) tarikati esaslarının Arabis- tanda kurulmuş, sonradan islâm muhitine yayılmış olduğuna dair umumî bir inanış husule getirmişti.

Son yirmibeş sene içinde yapılan inceleme ve araştırmalarla, öte-

denberi devam eden bu kanaati esasından sarsılmış, (Âhi) lik kök- lerinin islâmiyetin intişarından son- ra Orta Asyadaki (Türk dünyasın- da aranması lâzımgüleceği) hak- kindaki nazariyeyi umumî tasvibe mazhar etmiştir.

Filhakika bu noktâî nazarı kuvvetlendiren bir çok belirtiler vardır. Nitekim; altıncı asırda te'lif edildiği tahmin edilen (hibe- tülhakaik) Ahi kelimesinin Türkçe olduğunu yazmakta ve aşağıdaki misalleri iradederek

آخی (2) ارنی اوککیل اوکار اساسن
بخیل غا قانیغ یا اوقون کبرلاکیل
قوغ تیل آخی (2) ایر ساسین آلیور
آخی (2) لوق قوغ عیب کیرینی یورور

(Comerd kimseyi öğ eğer öğersen)
(Her dil sahi ademin senâsını eder)
(Bahile kuvvetli yay okunu gizle)
(Sehavet bütün ayıp kirini yikar)

demektedir. (3)

(Âhi) liğın ve dibağ esnaflı-

- (1) İbni batuta seyahatnamesi C: 1 S: 312
(2) Ahi, Akı: comert
(3) Hibetülhakaik 1 inci kısım S: 52

nın en büyük piri olan (Âhi Evran) unvanındaki (Evran) lafzı (Evranlı; mütenasıp, biçimli, vakur, temkin- li, müeddep, terbiyeli, ölçüye mu-

Düzeltilme :

1183 sahifenin ikinci sütununun 24 üncü satırındaki (Uranlı) kelimesi yanlışlıkla (Evranlı) olarak yazılmıştır.

Bu takdirde (آخی اوران) unvanının (Ahi Uran) okunması lâzım geliyor. Nitekim Aşıkpaşa Zade tarihi (İstanbul, Matbaai âmire tab'ı, 1332, S: 200) notuda bu müddeâyı teyit eder mahiyettedir. N. T.

Âhiler

III

(Âhi) liğın menşei

(Âhi) tabirinin Türkçe kardeş karşılığı anlamında arapç bir kelime olduğu hakkındaki telâkkiyi (İbni Batuta) nın da te'yit eylemesi, (1) Fütüvvetname isimli kitaplarında Âhiler'in menşe'lerini Peygamberlere ulaştırmak için gösterdikleri gayretkeşlikler neticesi, (Âhi) tarikati esaslarının Arabistanda kurulmuş, sonradan islâm muhitine yayılmış olduğuna dair umumî bir inanış husule getirmişti.

Son yirmibeş sene içinde yapılan inceleme ve araştırmalarla, öte-

denberi devam eden bu kanaati esasından sarsılmış, (Âhi) lik köklerinin islâmiyetin intişarından sonra Orta Asyadaki (Türk dünyasında aranması lâzımgeleceği) hakkındaki nazariyeyi umumî tasvibe mazhar etmiştir.

Filhakika bu noktai nazarı kuvvetlendiren bir çok belirtiler vardır. Nitekim; altıncı asırda te'lif edildiği tahmin edilen (hibetülhakaik) Ahi kelimesinin Türkçe olduğunu yazmakta ve aşağıdaki misalları iradederek

آخی (2) اونی اوکیل اوکار راساسن

بخیل غا قاتبع یا اوقون کبرلاکیل

قوغ تیل آخی (2) ایر مناسین آلیور

آخی (2) لق قوغ عیب کبرینی یویور

(Comerd kimseyi öğ eğer öğersen)

(Her dil sahi ademin senâsını eder)

(Bahile kuvvetli yay okunu gizle)

(Sehavet bütün ayıp kirini yikar)

demektedir. (3)

(Âhi) liğın ve dibağ esnafı-

nın en büyük piri olan (Âhi Evran) unvanındaki (Evran) lafzı (Evranlı; mütenasıp, biçimli, vakur, temkinli, müeddep, terbiyeli, ölçüye mu-

(1) İbni batuta seyahatnamesi C: 1 S: 312

(2) Ahi, Akı: comert

(3) Hibetülhakaik 1 inci kısım S: 52

vafık) anlamında türkçe bir kelimedir. (4)

(Fütüvvet) tabirinde (Elfetâ, sema vezinde, delikanlı, yiğit manasındır. Şap, sahi, kerim, civanmerd âdeme itlâk olunur] (5) diye izah edildiği göz önüne alınırsa (Âhi Evran) unvanı bu tarikatın esas umdesi olan Fütüvvet kelimesinin tam Türkçe karşılığı olduğu meydana çıkar.

(Fütüvvet) kelimesinin tam Türkçe karşılığının bu suretle aranarak bulunmuş ve tarikat pirine unvan olarak verilmiş olması, (Âhi) lik köklerinin nerelerden geldiğini gösterir deliller arasında sayılabilir.

(Fütüvvetname) lere göre (Fütüvvet) mesleki (kadimden beri minel ezel) mevcut imiş. Bu bahis muhtelif fütüvvetname nushalarında çeşit çeşit izah edilmektedir. Görebildiğimiz üç fütüvvetname (6) ile hulâsaları Erzurum ve Kırşehir tarihlerinde neşredilen diğer iki fütüvvetnamede Âhilik menşei hakkında çok karışık rivayetler vardır. Bu çeşitli rivayetlerin hulâsalarını aşağıya dercediyoruz. İçlerinde bulunabilecek gerçekleri

(4) Büyük Türk lughatı Hüseyin Kâzım

(5) Arapça Kamus Asım tercümesi

(6) Bunlarda birisi Eşref Ertekindedir.

Diğer ikisi Çorum Milli kütüphanesinde 1/154 ve 1/18 numaralarında kayıtlıdır.

ayrıca belirtmeğe çalışacağız.

Bu (Fütüvvetnamelere) de:

A- (ilk ol kimseki beli bağlandı, adem beli idi)denildikten sonra adem ata cennetten yeryüzüne sürüldüğü zaman avret yerlerini incir yapraklarile örtmeğe çalışmış, fakat yaprakları bir türlü tutturamamış, nihayet Allaha yalvarmış, duası kabul olarak cennetten bir kuşak gönderilmiş, bununla Cebrâil Adem'in belini bağlamış, yaprakları tutturmuş, aynı zamanda cennetten helva hediyesi de gönderilmiş, Cebrail helvadan Ademe sunmuş, Adem Ata helvanın bir kısmını yemiş, bir kısmını da Havva ana için saklamıştır. Binaenaleyh (Şet) kuşanmak, bir şehirden bir şehre [nasip] göndermek, [nasip alıkoymak], (nasip sunmak) gibi âhilik merasımı ile ilgili fütüvvet usul ve kavaidi ilkin böyle kurulmuştur. Müteakiben bütün Paygamberler, evlatları, Havvâriyun yekdiğerinin belini bağlayarak nihayet (Beşir) isminde birisinde (İmamı Alinin), Ali, (Hasan, Hüseyinin), Hüseyin (Halid'in), Halit (Selmanıfarsın) belini bağlamıştır. Bu teselsülde kırksekiz isim sayılıyor. Selman da bazı eshabın belini bağlayarak tekrar yirmi isimli bir teselsülden sonra (Şet) bağlamak usulü (Şedida)

oğullarına yetiştir. Fütüvvetnamede (Şedida oğulları ehli fütüvvetlerdi. Sahibi erkânlar idi. Bu zandaki ehli fütüvvet ve ehli (şet) ve sahibi erkân ihtiyarlarkim vardır, senetleri anlardandır. Ol kişilerkim isbatı (şet) ve kavait ve erkânı adem safiden tutarlar, bu nev'iledirkim beyan olunur.) denilmektedir.

B Miraç gecesi Cebrail Hazreti Muhammedin belini, Hazreti Muhammed'de «Huney» veya «Uhut» muharebesinde veya «Haccülvedâ» da veyahut Hazreti Fatımanın Ali ile izdivacı düğününde Hazreti Alinin Ali de Amir ibni Ümmiye'nin, selmanı Farsın, Bilâli Habeşi'nin bellerini bağlamış, (Şet) bağlamak bu üç yoldan yayılmıştır.

C- (Âhi Evran) Paygamberin amucası Abbasın oğlu, Hazreti Alinin de damadıdır. İsmi Mahmuttur. Meşhur Bedir kazasına giderken Hazreti Paygamber Abbasa bayrak çekmesini söylemiş ise de Abbas ihtiyarlığından bahsile itizar, bu vazifenin oğlu Mahmuda verilmesini rica etmiş, bu suretle Alemdar olan Mahmut çok genç ve dinç bir yiğit olduğu için Hazreti Paygamber kendisine «Evran» lağabını vermiş, Alinin kızıyle evlendirmiştir. «Evran» izdi-

vaç düğününde kesilen hayvan derilerini dibağat ederek temizlediği için dibağların piri olmuş, bu derileri asası ile perdah ederek Mahmuda (şet) bağlayan Hazreti Alide fütüvvet tarikatının esasını kurmuştur.

D- Halife Ömer zamanında şahabeden (ebu Hureyre) nin «Abbas dosı» isminde bir dostu varmış, bu adem karihasından dört türlü sanat icat etmiş,

1 - Suhangülük ve kıssahanlık

2 - «Heykelcilik», (Vifik) ve dualarla hastalıkları tedavi etmek.

3 - Besatgirlik?

4 - Tababet ve cerrahlık.

Sonra «Abbas dosı» medayi-ne gelmiş, «Sasan» ismindeki zeki bir hamurkâre bu sanatları öğreterek «Şet» bağlamış, (Durma dört yağa yürü gil, hünerlerini zahir eylegil) demiş ve icazet vermiştir. Sâsân da bir çok kimselere sanatlarını öğretip «Şet» kuşatmış, Fütüvvetin cemi erkanını talim ile tarikatı tamim ve neşretmiştir.

F - (Âhi Evran) ikidir. Biri Hazreti Alinin kardeşidir ki, buna «Abbası Ekber» derler. Hazreti Ali kızı «Selcan» anayı Abbası Ekber'in oğlu «Ahî Nazir» evermiş, bu ana ve babadan 17 inci göbekte Orhan gazi devrindeki ikinci Âhi

Evran gelmiştir. İkinci Ahi Evran in sekizinci göbekte gelen torunu Âhi Mehmet'de 830 hicret yılında Medinede (Âhi Hasan) namında birisine (şet) bağlamış ve bu «Bahri ensâbı» vermiştir.

Fütüvvet meslekinin eskiliğini, kudsilğini, esaslarının Paygamberler, sahabiler tarafında kurulmuş olduğunu isbat için birbirine uymayan ve tarihî hakikatlara aygırı bulunan bu masal, hurafelerin sonradan uydurulmuş olduğu şüphesizdir.

Bununla beraber hürafe kısmı ayıklanarak son iki rivayet üzerinde durulacak olursa, fütüvvecilik esaslarını aydınlatıcı bazı ışıklar görmek, kesin olarak bilinmeyen bir tarihte bu tarikatın «Toslu Abbas» tarafından kurulmuş olduğunu, Abbasın halifesi «Sasan» isminin delâletinden de İran yolu ile başka bölgelere yayıldığını sezmemek ve eldeki fütüvvetnamelerin 830 tarihinden sonra yazıldığını anlamak mümkündür.

566 Hicret yılında «Abdulcebbar» isminde bir zattan (fütüvvet şerbeti) için Abbasi halifelerinden (Nasırın) fütüvveciliği istismar arzusuyla iş başına geçmiş, kendisini tanıyan bölge hükümdar ve sultanlarına buyruklar göndererek bade ma «fütüvvet şalvarı»nın ancak

kendisinden alınması, «fütüvvet kâsesi» nin elinden içilmesi lâzım geleceğini, böyle yapmayanların fütüvvet ehli sayılmayacaklarını ilân etmiş olmasından dolayı (7); bir çok bölge hükümdar ve sultanlarının Bağdada gelerek fütüvvet tarikına intisap ettiğini, hatta selçuk hükümdarı «Keykâvus»un Sinop fethine ait zafernamesini halifeye göndererek fütüvvet icazetnamesi talep ettiğini, meşhur «Salahattin Eyyubî» nin de fütüvvet mesleki olan «Bundokiyeye» tarikatı mensuplarından bulunduğunu hatırlamak bu tarikatın şumul ve intişarı derecesini izaha kifayet eder, kanaatındayız.

Halife Nasırın «Toslu Abbas» isminden bilistifade, Peygamberin amucası Abbasa bağlanan rivayetleri icat ve bu mesleki ecdodına izafe etmiş olması da muhtemeldir.

«Ahilik icazetname» lerin de tarikat pirlininin isim ve sureti teselsülü umumiyetle aynı olarak kaydedilmektedir. Pirden müride intikal suretiliye, muntazam bir anane halinde son zamanlara kadar gelen bu nesep rivayetlerinin fütüvvetnamelerdeki gibi sırf hayal mahsulü

(7) Halk Bilgisi mecmuası cilt 10, Âhilere dair halk bilgi'eri Hasan Fehmi ve Konya Halkevi dergisi sayı 11, sahife 690

olmadığı hakikate daha uygun bulunduğu zannedilebilir. (8)

İcazetnamelerdeki şecereler âhi evrandan itibaren 13 üncü derecede «Abbasiler hanedanı» na bağlanıyor. «Abbasiler hanedanı» diye umumî ve mübhem bir tabir ile ifade edilen bu rabitanın bazı mak-satlarla sonradan icadedilmiş olduğuna ve «Toslu Abbas» dan muharref olduğuna inanmak doğru olmasa gerektir.

Eğer şeceredeki bu isimlerin ve teselsülün doğruluğunu kabul, her üç nesle bir asır tahsis edecek olursak, fütüvveciliğin hicri üçüncü asır iptidalarında başlamış oldu-

(8) Çorumlu mecmuası sayı 38, sahife :

ğuna inanmak lâzımgelir.

676 Hicret yılı tarihli vakfiyesi (9) bulunan, asıl ismi Mahmut olup Ahi Evran lakabıyla anılan zatın yedinci asır iptidalarında (Fütüvvet) meslekine bazı usullar ilâvesiyle yeni bir düzen verdiği, bu sebepten (Ahi) tarikatının büyük piri olarak tanındığı anlaşılmaktadır.

Şu izahata göre (Ahi) teşkilâtının ötedenberi mevcut olan, muhtelif zaman ve mekânlarda başka başka tezahürler arz eden [fütüvvet] tarikatının yeni nam altında ayrıca bir tecelli ve temadisinden ibaret olduğu neticesine varılabilir.

(9) Kırşehir Tarihi sahife 174 Cevat Hakkı Tarım

(Mükemmel Destani Zafer)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Camide okunur Kur'âni Kerim
Deyüp bismillahirrahmanirrahim
İşin âsan eder vallahil azım
Her kim evvel ana ismü hüdâyi
Dinleyin Ahubba eyleyim beyan
Dillerde dâim söylensün heman
Sene bin üçyüz on dörtte tamam
Yunaniler ile olan gavgayı
Dâim kahbelikle çıkar meydana
Aşkıyadır diye eder bahane
Kadın erkek demez kasteder cane
Hiç düşünmezler gani mevlâyı
İptida Giride bir barmak urdu
Miralay Vasuyu kumandar koydu
Cezire usatı bunlara uydu
Şüphesiz anlarda bulur belâyı
Devletlere heman haber erişti
Cümlesi birden telâşa düştü
Harp sefineleri çabuk yetişti
Abluka ettiler bütün adayı
Toplandı adaya hep ecnebiler
Kan dökülmesün deye çok çahsettiller
Vasuya buradan çık git dediler
Oda bilâkis artırdı gavgayı
Vasuya nasihat hiç kâr etmedi
Ettiği fenalıktan vaz geçmedi
Henüz oradadır çıkup gitmedi
Lâkin kaptırmazlar hazır lokmayı

Yunaniler ka'ân karar verdiler
Hayır yok Giritten bize dediler
Hududun boyuna yüz çevirdiler
Bak şimdi yediler tatlı helvayı

Hududu boş sandı bu serseriler
Açık susuzluktan canlar iniler
Görsünler vahşilik anları neyler
Taciz eylediler bütün dünyayı

Giriştiler hudut tecavüzüne
Cesur görünmeğe halkın gözüne
Nasıl çıkacaklar dünya yüzüne
Şiddetli gördüler ilk müdafaayı

Pek çok tecavüze cür'et ettiler
Haylı telef bırakup geri gittiler
Kaçarken birbirin sürüp yittiler
İslâmlar arkadan çekti yuhayı

Huda kadir mutlak haksız iş yapmaz
Mazlumun kanın zalimde bırakmaz
Yakında gösterir pek çok uzatmaz
Bir anda mahveder kavmi âdayı

Padişahımız pek çok sabırlar etti
Elbette bu sabrın vadesi yetti
Umum kumandana irade gitti
Görsünler düşmanlar şimdi gavgayı

Çün asker eşitti emrû fermanı
İradei halifei zışani
Cümlemiz oluruz anın kurbanı
Deyüp ömrüne etti duayı

Beş nisan rumide harp ilan oldu
Düşmanların yüzleri sararup soldu
Yunan askerleri acep ne oldu
Fırar edüp terkettiler ovayı

Olsaat çalındı hücum borusu
Osmanlı askeri arslan yavrusu
Eğer isterseniz sözün doğrusu
Bunlara lâyıktır demek fedayı

Her taraftan girişildi gavgaya
Otuz altı sat sırtı sıraya
Top tüfenk sesleri çıktı semaye
Zabitlar kesmedi hiç kumandayı

Etem paşa geldi meydana harbe
Askere buyurdu korkmayın asla
İstirahat edin var asker burda
Teneffüs ediniz biraz hevayı

Asker dedi paşam rica ederiz
Biz cengü cıdaldan rahat ederiz
Ölür isekte halal ederiz
Bizler almaliyiz işbu tabyayı

Gelürken anamız eyledi nidâ
İyallarınızla edin elvida
Yavrucuklarınızı gözlesün hudâ
Allah açık etsin sizlere râhi

Ömrümüz var ise yine gelürüz
İnşallah sizi hep sağ buluruz
Ya şehit veyahut Gazi oluruz
Heman biz bu yolda olduk fedâyı

Babalarımızın öptük elini
Kimimiz bıraktık evde taze gelini
Padişah uğruna vermek serini
Canlar atup gelik bizler burayı

Böyle söyleşerek hep vedalaştık
Hududa gelince bunca dağ aşık
Duşman kurşununa sinemiz açtık
Biz hiç düşünmeyiz artık dünyayı

Yaşasunlar şeci arslan askerler
Cesur kahramanlar eroğlu erler
Şecaatlerinden titriyor yerler
Edelim anlara hayır duâyı

Hayri paşa eder arş ileru
Gün bu gün evladlar kalmayın geri
Memnun eyleyelim hak peygamberi
Onlar emir kılmış bize kazayı

Bir taraftan neşet paşa fırkası
Bulunduğu mevki hudut ortası
Göründü karşıdan duşman noktası
verelim duşmana şimdi cezayı

Memduh paşanın çoktur gayreti
Gören ani mutlak artar hayreti
Bir başka lezzettir hak din kuvveti
Tarümar ettirir bütün âdâyı

Hakkı paşa daim gözedir hakkı
Hatırdan çıkarmaz Cenabı Hakkı
Yedirir askere güzel erzaki
Gayreti tuttu kubbeî minâyı

Haydar paşa dahi veziri sadık
Hem ismi müsemmasına mutabık
Askeride kendisine muvafık
Hatırdan çıkarmaz Ulu Mevlâyı

Gazi Osman paşa hem Etem paşa
Nüfoslari geçer dağlarla daşa
Korkmaz bu arslanlar salar ateşe
Memnun eylediler bu gün dünyayı

Erkâni harpler hep gider önde
Fenni harple çektik duşmana perde
Sıkıştırdı asker hem üç dört yerde
Aldık ellerinden biz Tirmovayı

İlerledi hem süvari kolları
Müayene etti bunlar yolları
Dhşete gelür gören bunları
Toz duman ettiler bütün ovayı

Az uzak turdular yeni şehirden
Peyadeler dahi geldi geruden
Arş ileru etti cümlesi birden
Kaçtı yunaniler bıraktı orayı

İstikbale çıktı ordaki Türkler
Birlikte rumlar hem yahudiler
Buyurun buyurun diye davet ettiler
Çok ettiler yunanlardan şekvayı

Inayeti rahman yetiştirdi bize
 Üçlerle yediler hem kırklar bile
 Birlikte girdiler yeni şehire
 Şükür fetheyledik diktik bayrağı

(Mehmet) âcizleri söyledim yani
 Lisani aczile işbu destani
 Bilirim kusurum çoktur nuksani
 Görünüz fakiri afve sezayi

Hak ömürler versün hünkârimize
 Ol veli nimet hâkanimize
 Gazi abdülhamit han sultanimize
 Nusrat ver şadeyle dâim ilâhi

(Varsağı) (1)

Yüce dağlarda sümbülüm seninçün eğlendim kaldım
 Dost bağında gonca gülüm seninçün eğlendim kaldım

Benim mahbubu zamanım kurulmuş ebrü kemanım
 Elif kadlı hiranım seninçün eğlendim kaldım

Aşık olan senden umar gel eyle derdime timar
 Hop cemalin şemsü kamer seninçün eğlendim kaldım

Aşıkın âhinden üşen deli olur derde düşen
 Zülfü siyah ebrü ruşen seninçün eğlendim kaldım

(Halil abdal) söyle gözün Hudadan kesme ümüydün
 Gözü kanlı yavru bazım (2) seninçün eğlendi kaldım

(1) Bu Varsağı Çorum. Millî kütüphanedeki 5337/78 de kayıtlı
 kitaptan yazıldı.

(2) Baz: farsca doğan kuşuna denir.

(Kerim Dede) (1)

Medet medet şu âlemi yaradan
 Bana bir dert vermiş çeküp giderim
 İşte geldim gurbet ilin kânine
 Hasret yaşlarını döküp giderim

Varın söylen benim nazlı yarime
 Eşidirde gelürmola zarime
 Felek bir tabanca urdu serime
 Doğrudamam belim bügüp giderim

Felek beğenmedi benim tutumu (2)
 Ta alınandan yaraladı yetimi
 Direk direk oldu arşe tütünü
 Uğradığım köyü yakup giderim

(Kerim dede) nesne gelmez elimden
 Ayrılığı beter gördüm ölümünden
 Yavru bazı uçurmuşam kolundan
 Uğradığım yurda bakup giderim

(1) Bu deyiş Çorum. Millî kütüphanedeki 2116/187
 nodaki kittaptan alınmıştır.

(2) Dutum, gedigat demektir.

(Türküler) (1)

Şu çayırdan gelür çifte kumrular
Nedir o koynunda yamru yumrular
Sakla görmesünler gönü (2) vurgunlar
Ben görmeden güzel divane oldum

Her nereye varsan birin bulursun
Yemeden içmeden âşna olursun
Demedimmi sana pişman olursun
Akibet sözüme geldinmi güzel

(DİĞER)

Her sabah her sabah ismin andıran
Aşkın ağladup düşman güldüren
On beşinde söyletmesün öğreden
Öğrenüp geldikte sevdalandırur
Yar bana kaşların aman siyehdir
Saçların aman aman incüdür dişlerin aman

Yanağın benzettim kırmızı güle
Ben seni sevmişem vermezem ile
Dahi pek küçüksün var böyü hele
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

Gezdireyim seni semmur kürküle
Oynadayım seni acem bürküle
Eğleyeyim seni anaç türküyle
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

Aalayım gideyim aydın aşağı
Beline kuşattım altun kuşağı
Bağçeye serdirmiş kaba döşeği
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

(1) Bu türküler Çorum. Millî kütüphanesindeki 2116/187 numaralı cökte alınmıştır.

(2) Gönlü

Taaddüdü Zevecat'a Dair

Ferit DEDEBAŞ

I — MAHİYETİ

(Taaddüdü zevecat) - Malum olduğu üzere - zevcelerın birden fazla olması ve bir erkeğin kendisini bunların topunun birden kocası farz ve kabul etmesidir.

(Taaddüdü ezvac) namı verdiğimiz mukabil fikir ise bir kadının birden fazla kocaya malikiyeti olup beşer tarihinde birinciye nisbette gerek zamanen ve gerekse mekânen daha az mer'i bulunmuş ve bu güne kadar ancak Avus-

tralya'nın bir takım iptidai kavimlerinde devam edegelmıştır.

Bu iki fikirden daha ziyade birincisini mevzu ittihaz edecek olan yazımızın emeli ne tamamen tariz ve tenkit ve ne de büsbütün methü sena olmayıp okuyuculara - iyi veya kötü - bir fikir ve bu arada tarihe gömülmüş bir müessesenin mahiyetini tetkik imkânı vermek olacaktır.

II — MÜDAFAA ve MUAHEZESİ

Muasır hukukun hem de pek yerinde olarak kökünü kazıdığı taaddüdü zevecat şüphe yok ki iptidai kavimlere has, geri bir düşüncenin mahsulü olmaktan ileri gidemez.

Gerçi taaddüdü zevecatın faide ve muhassenatı zımında şu hususların tesbit ve zikri mümkündür:

1 - Taaddüdü zevecat erkeklerin gayri meşru münasebata tevessül etmelerine mani olacaktır.

2 - Kadınların âdet ve gebelik gibi kocalarını tatminden uzak buldukları hallerde -mevcut olacak- ikinci veya üçüncü bir zevce şu boşluğu dolduracaktır.

3 - Kadınlar erken kocalar, Halbuki ihtiyarlık çağında da tatmin

edilmek arzusu ile mücehhez bulunan erkekler, şu isteklerini, ancak taaddüdü zevecatın kendilerine o yaşta tekrar evlenmek imkânı bahşeden lutfü sayesinde te'min edeceklerdir.

4 - Taaddüdü zevecat nüfusun tezayüdünü mucip olacağından genç ve artmak ızdırarında bulunan milletler için kabulü lazım bir müessesedir.

5 - İstatistikler gösteriyor ki dünyada kadın nüfus, erkek nüfustan her yerde ve her zamanda fazla olmuştur, oluyor ve olacaktır. İşte kabul edilecek olan taaddüdü zevecat, kocasız kalması mukadder bir kadın grubuna koca bulmuş olacaktır.

Vehleten doğru ve makul görünen şu mütalealar karşısına onları yere vuracak tenkitler vaz etmek hiç te güç değildir. Filhalka :

1 - İnsanların aileyi kurarken umdukları ve kurulmuş bir aileden bekledikleri şey sırf cinsî ve şehvanî his ve arzuları tatmin etmek değildir. Aile, insan yaşayışının zarurî ve inkâr edilemez bir esası olup bünyesinde içtimaî, ahlakî, millî ve hatta iktisadî unsurlara da yer verir ve yer vermek mecburiyetindedir.

2 - Nasıl ki erkek, karısının, başka erkeklerle münasebet ve mukarenette bulunmamasını istemek hak ve selâhiyetini kendinde görebiliyorsa kadında erkeğinin başka kadınlarla teşriki mukadderat etmemesini talep edecektir.

3 - Kadınların erkeklerden fazla olduğu ve taaddüdü zevecatın mutlaka nüfusu artıracığı fikirleri de itiminankâr bir kanaat bahşeyemez. Zira bir defa istatistiklere her sahada olduğu gibikat'î olarak bel bağlayamayız. Saniyen çok karının çok çocuk demek olduğu da kat'î olarak söylenilemez.

4 - Taaddüdü zevecat aile yuvasında dirlik ve düzen namına bir şey bırakmaz. Allahın yirmi dört saati kuma kavgaları, anadan üvey evlat gürlütüleriyle geçen evler işte yukarda müdafaa edilen müessesenin -iyi olur ümidile- kocaya birden fazla kadın ihsan evlediği evlerdir. Dahası var... karısı birden fazla olup ta neş'esi yerinde, yüzü gülen, kıyafetli düzgün bir erkek nadir görülmüştür. Halbuki bu kabil erkekler bil'akis şen, şakrak, temiz ve tirendaz olmalı idiler; zira bakanları, görüp, gözetenleri çoğalmıştı.

Hulasa yukardaki faideleri ne

ne olursa olsun şu mahzurlara, bu günkü cemiyetin kadına tanıdığı hüriyet ve şahsiyeti de ilâve edince taaddüdü zevecatı ter-

kedip tek zevce (Vahdeti zevce— Monogami) ile iktifa mecburiyeti hasıl oluyor.

III — İSLAMİYETTEKİ MEV II

Hemen ilâve ve teslim etmek lâzımdır ki İslamiyet kaideden taaddüdü zevecatı kabul etmiş değildir. Ancak bazı açıkgöz fakih, şârih, muhaşşi ve müfessirler delâleti ile İslamiyetin bu hususa müteallik kaidesi halk eline olduğu gibi değil, olması istenildiği surette verilmiş ve halk da türlü saikler tahtında suistimale gitmekte tereddüt etmemiştir.

İslamiyet kaideten taaddüdü zevecatı ret ve inkâr ve ancak zevceler arasında;

- 1 - İnfakta
- 2 - İlbasta
- 3 - İskânda
- 4 - Muhabbette

müsavati temin etmek şartı ile zevcelerinin -nihayet dörde kadar taaddüdünü tecviz etmiştir. Hatta bu hususa dair olan Ayeti kerimenin sonundaki (ve illa fevahideta =) ibaresi de şu şartları tahakkuk ettiremeyen kimselerin bir tane ile iktifa etmeleri lüzumuna işaret etmektedir.

Dikkat olunursa görülür ki;

Karun kadar zengin bir adam, alacağı birden fazla karının hepsine aynı yiyeceği te'min etmekle infakta, gene hepsine aynı yiyeceği te'min etmekle ilbasta ve keza hepsine aynı suretle ev bark te'min eylemekle iskânda müsavaati tahakkuk ettirebilir... Fakat muhabbette müsavaati te'min etmek her insan oğlunun kârı olmayacağından ve binnetice gönül bunlardan birisine meyledeceğinden, bizim Karunun hareketi de meşru ve mübah değil, belki mekruh ve haram olacaktır. Esasen insanı ekseriya ikinci, üçüncü evlenmelere -evli bulunduğu halde sevkeden saik evvelkilerde görülen bazı hoşnutsuzluklar olacağına göre muhabbette müsavat te'mini tasavvur olunamaz dense dahi yeridir.

Demek oluyor ki İslamiyetin esasında taaddüdü zevecat, öyle bazılarının zannettiği gibi daima tecviz edilen bir nesne olmaktan ziyade, vücudu ancak epey çetin şartların tahakkuku ile kabul ve teslim edilebilen bir müessesedir.

IV — BU GÜNKÜ DURUMU

1926 Senesinden beri mer'i bulunan Medenî Kanunumuzun 93 üncü maddesi, «tekrar evlenmek isteyen kimse..... evliliğin zail olduğunu ispata mecburdur» hükmü ile taaddüdü zevcatın kaldırıldığını zimnen beyan etmiş oluyor. Fakat mezkûr kanun şu hükmünü mukabele işlemeyerek, evvelce bu yolda birden fazla evlenmiş olan kimselerin bu evlenmelerini nafiz ve muteber saymış, iptal cihetine gitmemiştir.

Bu gün için evlenmeye son veren sebepleri dörde irca kabildir:

- 1 - Fesih
- 2 - Butlan
- 3 - Boşanma
- 4 - Hakikî veya hükmi ölüm

Binaenaleyh tekrar evlenmek isteyen bir kimse, evvelki evlenme ölümü zeval bulmuşsa ölüm vesikasının veya gaiplik kararının, fesih, butlan veya boşanma ile sona ermişse bu sahalarda kat'iyet kesbetmiş ilâmın bir suretini veya tastikli hulasasını evlenme

memuruna ibraz mecburiyetindedir

1926 dan önce her hangi bir «boş kâğıdı» nikâhın zevalini mucip oluyor ve ibrazı halinde zeval için kifayet ediyordu. Bu gün buna imkân yoktur. Ancak 1926 dan evvel tanzim olunduğu noterce tevsik edilmiş bulunan bir boş kâğıdına itibar olunabilir.

Hulasayı kelâm bu gün için (evvelce evlenmiş) bir şahıs ikinci defa evlenemez ki şu hükümden bazı neticeler istihracı kabildir:

a) Bu hüküm bir intizamı amme hükmü olup hilafı bir evlenmeye butlan terettüp eder.

b) Kendi kanunları taaddüdü zevcatı tebviz edenler dahi zevcelerini memleketimizde taaddüt ettiremezler.

c) Evlenme memuru evvelce mevcut bir evlenmenin zevali keyfiyetinin isabatını ister. Fakat bu noktada vesika veya ilâm suretinin ibrazı mümkün olamazsa keyfiyetin sair beyinelerle isbatı mümkündür.

Şair Yaşar Nezihe Bükülmezle Bir Görüşme

Macide Ataman

Bu defa İstanbul'a gidişimden istifade ederek Lâleli'de mütevazi evinde değerli şairimiz Yaşar Nezihe Bükülmezi ziyaret ettim. Güzel döşenmiş bir küçük oda. Şurada burada kıymetli elişleri, divarda bir bir kaç resim. Yaşar Nezihe yanımıza geliyor. Başı oyalı yemenisile bağlı, annelerimizin geydiği belinden bağlı basma entarisile bu güzel, modern odada elli yıl evvelki ev kadını tipini ne güzel yaşıyor. Elini öptüm. Hatır soruştuk. Dereden tepeden konuştuk; kahve içtik. Bir aralık:

— Hanımefendi yazılarınıza bizi hasret bıraktınız. Dedim. Eğer kahvenin şekeri az konmuş deseydim muhakkak bir telâş gösterecek ve bu eksigi tamamlamak için acele gösterecekti. Fakat benim bu serzeneşime aldırmadı bile. Bir lâhza düşünmedi, sesinin tonu

değişmedi.

— Aarayan yok ki kızım. Dedi.

Bu sade cevap nekadar belîğ ve nekadar mufassal bir şikâyetti. Bir lâhza dona kaldım, ne söyleyeceğimi şaşırđım. Evet, bir nesil değışti; terkipli ifadeler atıldı, yabancı kelimeler kovuldu, dil güzelleşti, yazılar güzelleşti, fakat duygular! Duygulu kadın şairimiz heyecanlarını cana yakın kelimelerle ifade ediyor. İfade değil telkin ediyor. Hem sonra; şair geçmiş bir neslin yazıcısı değil ki. Bu gün aramızda yaşayan, duyduklarımızı duyan ve bizden farklı olarak duygularını ifade edebilen değerli bir edibimizdir.

— Görüyorsunuzya arıyoruz. Hem yalnız aramak değil özlemi de çektiğimizi size baştan söyledim. Dedikten sonra basılmamış

şiiirlerinden Çorumlu ya derce-
dilmek üzere istedim.

— Bazan birşeyler kararlı-
yorum. Dur bakayım elime ge-
çerse vereyim. deyerek ayrıldı ve
aşağıya aldığım, müteakip nus-
halara da yazacağım şiiirleri verdi.

Şatafatsız, alçakgönüllü, asil
Şaire candan bağılıklarımı ar-
zederek ayrıldım. Kalbimde derin
bir keder vardı Kulaklarımda hep
o şikâyetsiz ses,

— Arayan yok ki kızım.

Güller Diken Oldu

Kaybolan Sevgiler

*Ne gözümün yaşını lütfedüp silen oldu,
Ne perişan halimi bir sorup bilen oldu;
Aylar, seneler varki bulunduğun ellerden
Ne bir haber getiren, ne de bir gelen oldu.*

*Ümidimi kesmedim, geleceksin sanarak;
Ettiğin yeminlere beyhude aldanarak.
Kırk uzun sene böyle hasretinle yanarak
Yediğim zehir oldu, geydiğim kefen oldu.*

*Ne gençlikte güldüm, ne de orta çağımda;
Bir tebessüm görmedi kimseler dudağımda;
Bin zahmetle büyüttüm yavrumu kucığımda,
Onun da genç yaşında zihnini çelen oldu.*

*Hayatında bir lâhza müsterih olamadım;
Bu hicran yarasına bir deva bulamadım.
Ömrüm nihayet buldu, gamdan kurtulamadım;
Ne bir gün yüzüm güldü, ne de gönlüm şen oldu.*

*Kırk bahar geldi, geçti gamlı bir hazan gibi.
Bülbüllerin sesini dinledim fiğan gibi;
Meğer bir acı yokmuş elhanda hicran gibi.
Bu yıl da sensiz güller gözüme diken oldu.*

Yaşar Nezihe Bükülmez

Çorumun Eski Matbah ve Yemekleri

Nazmı TOMBUŞ

(Çorumun eski matbah ve yemekleri) demekten maksadımız, bunların yalnız «Çorum'a munhasır bulunduğunu veya şimdi bu tarz ve şekildeki matbah ve yemeklerin tamamen ortadan kalkmış olduğunu söylemek değildir.

Tabiidirki bunların hepsi, az çok farklarla bütün Anadolu bölgelerine yayılmış olan ve bazıları da şark Türklerinden zamanımıza ka-

dar gelen eski adet ve yaşayış örneklerinin birer temadisinden ibarettir.

Yalnız biz burada, gittikçe ortadan kalkmağa yüz tutan, belki ileride büsbütün unutulabilecek olan yaşayış şekillerinden «Çorum» da görebildiklerimizi mümkün olduğu kadar tesbit etmek, bu konu ile ilgili dil, şive ayrılıklarını belirtmek istiyoruz.

— AŞEVİ —

Çorum'da ötedenberi, hatta şimdi bile matbah tabiri halk arasında pek az kullanılır. Yemek pişirilen odaya «Aşevi» veya «Aşocağı» denilir. «Aşev» lerinin servet derecesine, geçim yaşayış farklarına göre bir çok değişiklikleri bulunmakla beraber hepsinin müşterek tarafları esaslı vasıfları vardır.

«Aşev» leri iki katlı yapıların (1) alt kısmında, tek katlı yapıların yan taraflarında bulunur. Bitişiginde de içten küçük bir kapu ile geçilen «gilerlik» (2) vardır. Diğer odalara «kapıralığı» tabir olunan müşterek bir koridor ile bağladır.

(1) Yapı; Bina

(2) Girerlik; Kilâr

— 1202 —

— OCAK —

Türkçede «Od» ateş yakmağa mahsus olan yere «od-çak» ocak denildiği gibi «Yeniçeri ocağı», «Kapukulu ocağı» gibi muayyen bir kurum birliğine, «Taşocağı», «Patates ocağı» gibi topluluk durumlarına da «Ocak denilir.» Bunlar gibi aile birliğine de taptan «ocak» denilmektedir. «Ocağın yansın», «ocağın sönsün», «ocağına incir ağacı dikilsin» betduaları daima dillerde dolaşır. Çoluk çocuğun, aile teşkilâtın dağılmasın, mahvolsun anlamında kullanılır. «Kuru yere ocak yaktım», «evimden ocağımdan ayrıldım» sözleri «yeni aile kurdum», «evimden ailemden ayrıldım.» demektir. Köklü, büyük, iyi tanınmış aile anlamını da ifade eder. Bu gibi aile evlatlarına «ocakzade» derler. Bu sebepten ötürü olmalıki; Çorumda «Ocak» çok önemli ve kutsal sayılır.

«Aşev» lerindeki ocaklar, Çorum çevresinde pek çok bulunan alçı ile sıvanır ve süslenir, çok

— OCAKKÖŞESİ —

Elli santım uzunluğunda gövdesi, 10 santım yüksekliğinde üç ayağı, ön ayakları hizasında gövdeden yukarı 60 santım kadar yükselen boynu ve üstünde başı

geniş olarak yapılmış. Bu ocakların tabanı odanın zemininden onbeş santım kadar yüksektir Dumanların taşarak oda içine yayılmasına engel olmak için ocağın önünde ve üst kısmında «davlubaz» denilen alçıdan yarım koni biçiminde bir siper, bu siperin üstünde «Bacüstü» denilen yine alçıdan yapılmış raf bulunur.

Ocağın oda zeminine doğru taşmış, ocak tabanı yüksekliğinde, elli, altmış santım genişliğindeki çıkıntıya «ocakbaşı» derler. Pişmiş yemek kazanları burada konular (3), icabında üzerine minderler serilir ve oturulur. Ocağın içi geniş, tavanı fırın gibi yarım kubbedir. Tuzluk, biberlik vesaire koymak için iç divarlara yapışık elli, altmış santım yüksekliğinde, yirmi santım kalınlığında ikinci bir divar çıkıntısı daha vardır. Ocak içinin divar taraflarına «çivinlik» derler.

(3) Kortarmak; tenceredeki yemekleri tabaklara boşaltmak.

— 1203 —

bir demir parçasıdır. Bunun gövdesi üzerine odunların bir başı konarak ocak çatılır, bu suretle odunlar mail bir vaziyet alır. Bir taraflarının altı boş kalır. Bu boşluğa alevlenmiş çıra parçaları konarak odunlar tutuşturulur. Başın üzerine de demir veya pişmiş top-raktan hususî şekilde yapılmış, içinde tutuşucu yağ maddeleriyle fitil bulunan ve «ilikmen» adı verilen iski lâmbalar veyahut alevli çiralar konulur, geceleri aydınlık te'min edilir.

Ocağın ortasında yakılan ateşin üstüne sacayak konur. Üzerine de yemek kazanı oturtulur. Kış mevsimlerinde gündüz ve geceleri, yaz mevsimlerinde ise yalnız geceleri aile efradı yanan ateşin çevresine «çivinlik» e ve ocak başına minder sererek oturulur.

— MEDİNE, TERECE, IRAF —

Ocağın iki yanında ufak tefek eşya koymak için duvar içlerine gömülmüş «medine», «terece» denilen alçıdan yapılmış hürecikler, bunların yanlarında yine duvarların içine girmiş, tahtalarla üst üste gözlere bölünmüş «bucaklık» lar bulunur. Mutbah duvarının iki tarafında adam boyu yüksekliğinde

Hem ısınır, hem yemek pişirir, hem de eşek başında yanan çırağ-dan faydalanarak, el işleri yapar, sohbet ederlermiş.

Müsaafir odalarında, selâmlık dairelerinde mum veya kandil yakılır, sıcaklıkta ocakta yakılan odunların «kor» (4) haline gelmiş ateşleri mangala alınarak te'min olunmuş. 70-80 sene evvel Anadolu içlerine yayılan soba ve petrol, bu ocakları ortadan kaldırmağa başlamış yerlerine şimdiki «Karaman» denilen küçük ocakları ikame etmiş, hayat tarzını değiştirmiştir.

Eski ihtiyarlardan bazıları, hattâ yakın zaman ölen sayın Mebusumuz İsmet Ekerin babası müfti Enbiya oğlu Mehmet efendi merhum da sobayı sıhhate zararlı görmüşler, ölünceye kadar odalarını ocak ve mangal ateşiyle ısıtmışlardır.

raflar vardır. Rafların üstüne büyüklü küçüklü kalaylanmış, pırıl pırıl yanan «kapaklılar», (5) «masaflar», (6) taslar, vesair bakır

(4) Kor; alevi kalmamış ateş, (köz) de denilir (köz tavaşı) = (ateş küreği)

(5) Kapaklı; bakır sahan

(6) Masaf; bakır tepsi

âvâni dizilir. isli, siyah kazanlar, (7) «bucaklık» önü de perde ile kapatılır.

— HAYMALIK —

Her evde üstü tuğla (8) ile örtülmüş ekseriya etrafı açık «Haymalık» denilen bir hangar bulunur. Bu hangarın münasip bir yerinde dört beş metre uzunluk, iki metre derinliğinde çok geniş bir ocak vardır. Bu ocağın içinde pekmez kaynatmağa mahsus hususî tarzda yapılmış «küre» denilen diğer bir ocak, yufka etmeği pişirmek için «tandır», şıra kestimeğe, çamaşır ve suyunu kaynatmağa yarayan büyük kazan koyulabilecek başka

bir ocak daha vardır. «Haymalık» da ayrıca bağ «üzümü» zamanında üzümler ezilir şıra yapılır. Reçeller, pekmezler pişirili ve çarpılır, çamaşır yıkanır, boş köşelere odun, yığınları istif edilir. Bir tarafında da bağdan üzüm getirmeğe mahsus «şınavat» lar, (9) «şapşal» lar (10) ve üzüm «cibrelerini sıkan» cendere bulunur. Bu gibi daha bir çok işlere yarayan «Haymalık» yerli evlerinin hepsinde halâ vardır.

(9) Şınavat; 2 buçuk, 3 metre uzunluk 0,60 derinlik ve genişliğinde tahtadan yapılmış oluk

(10) Şapşal; üzüm taşımağa, pekmez koymağa mahsus altı dar üstü geniş fuçu şeklinde tahtadan yapılmış küfe

(7) Kazan; büyük, küçük bilumum tencire

(8) Tuğla; kiremit

(Çorumlu Maniler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 37 inci Sayıdan Devam —

1153

Ay doğmuş par par yanar
Nazlı yar beni anar
Vefasızlık etmeyim
Hepeller beni kınar

1154

Açtın sineme yâre
Ey gözleri sahhare
Rahmet halime yârim
Kıl derdime bir çare

1155

Ayrılık büyük derttir
Sabreden ana merttir
Ahtini unudanlar
İnsan değil namerttir

1156

Ayva bitermi nardan
Aşık geçermi yardan
Gözü çıkası felek
Beni öldürdü ardan

1157

Aşıklar çalar sazı
Kanlı yaş döker gözü
İflah olmaz ömrsek
Aman unutman bizi

1158

Aşkın meyini içtim
Canile serden geçtim
Yârimin yolunda ben
Yaş yerine kan saçtım

1159

Aşkınla ciğer yandı
Közüm kana boyandı
Gam yuları boynuma
Günden güne dolandı

1160 (2)

Ak üzüm daneleri
Damlıyor şireleri
Oğul balına benzer
O yarin memeleri

(1) 72 Nolu maninin başka bir türüsü

(2) Bundan sonraki maniler Alaca ve
Mecidözü ilçeleri köylerinden derlenmiştir.

— 1206 —

1161

Ay doğar sini gibi
İkindi günü gibi
yarım kokun gelliyor
Mısırın gülü gibi

1162

Ay gidiyor gidiyor
Gözüm ayı güdüyor
Mermer bilekli yarım
Nerde talim ediyor

1163

Ay doğdu öze düştü
Çifte ben yüze düştü
İlin yarı yanında
Ayrılık bize düştü

1164

Armudun dalı suda
Birin kes birin buda
Öptüm öptüm uyardım
Ale gözler uykuda

1165

Ağla hey gözlerim ağla
Hasret kalurmu böyle
Gözüm çıksın görmedim
Al yağlık ile bağla

1166

Al kaftan kaldır kaldır (1)
Su akar güldür güldür
Yarım üstüne bindi
İncitme siyah düldül

(1) Kaftan denilen elbise ve geyilüpte
yöründüğü zaman çıkardığı ses

1167

Adllem seki bağlar
Kâküller seki bağlar
Dilberler adetidir
Alnına çeki bağlar

1168

Bahçalarda yar olmaz
Hayvalarda nar olmaz
Eğil bir yol öpeyim
Bundan tenha yer olmaz

1169

Büyük bir gama daldım
Sinem denize saldım
Yarım bana rahmeyle
Biçare olup kaldım

1170 (2)

Bağa vardım üzüme
Çubuk değdi gözüme
İnkâr etme sevdiğim
Yüzün değdi yüzüme

1171

Bahçelerde kestâne
Dökülür tâne tane
Dünya dolu yâr olsa
Seveceğim bir tane

1172

Bahçenizin duduyum
Toplayın ben yuduyum
Komşumuzda üç kız var
Çoban tutun güdüyüm

(2) 206 Nolu maninin başka türüsü

— 1207 —

1173

Bir ay doğdu kenarsız
Gezilmiyo fenarsız
İki karpuz bir elde
Gezilir mi imansız

1174

Çıkrığın urganıyım
Üstünün yorganıyım
Hangi yola gidersen
O yolun kurbanıyım

1175

Çıkrığım eli parmak
Ayıpmı yare varmak
Her yiğidin kârımı
Yar elinden gül almak

1176

Çay aşağı düz gider
Bir kınalı kız gider
Kız yolunu şaşırmiş
Yanlış yere iz gider

1177

Didelerim giryandır
Ciğercliğim büryandır
Yarım bu yalan dünya
Senşiz bana zındandı

1178

Deryadaki kayıklar
Suda oynar balıklar
Azemdeki kemikler
Yar yar diye sayıklar

1179

Dam başında yakacak
Yarın posta kalkacak
Ben askere gidiyom
Memeni kim sıkacak

1180

Deniz üstü tekneli
İçine gül dikmeli
Kolayca sevda olmaz
Biraz zahmet çekmeli

1181

Dere geliyor dere
Kumunu sere sere
Al dere beni götür
Yarın olduğu yere

1182

Dağda tavşan yayılır
Kemikleri sayılır
Kız oğlanı görünce
Arka üstü bayılır

1183 (1)

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Bir ölüm bir ayrılık
Verem eyledi beni

1184

Dam üstünde denedir
Başım ağrır Samedir
Her kese güneş doğar
Bana bulut bu nedir.

(1) 941 Nömunun başka türlüdür.

1185

Ey Kekilli gül yarım
Kaş uçları mil yarım
Gözümden akan yaş
Lütfeylede sil yarım

1186

Etme yiğit ahüzar
Yarene melhemler sar
Yolum uğradı gördüm
Yarının selâmı var

1187

Erik dalda bi sıra
Yarım gitme Mısıra
Koyun olsam yayılsam
O kızın arkasına

1188

Erik dalda beşmiş
Dan yerleri ışımış
Ak memenin üstüne
Gün düşmemiş üşümüş

1189

Evlinin önü bükler
Bükte keklikler öter
Yarım gelinmi oldu
Yolunu sadıç bekler

1190

Etaldım direminen
Öldürdüm vereminen
Böyle muhabbetmi olur
Bir kuru selâminan

1191

Ekin ekim biçerim
Yolum budur geçerim
Ne başkasın severim
Ne senden vaz geçerim

1192

Ekin ekim ot bitti
Dalında bülbül öttü
Ötme bülbülüm ötme
Yarım gurbete gitti

1193

Fırkat bir yanar nardır
Dahlar sinamı kardır
Her vuslatın sonunda
Bir ayrılığı vardır

1194

Fincan fincan içinde
Fincan zarfın içinde
Sen orda ben burada
Kaldım zindan içinde

—Sonu var—

Çorum Haberleri

Zafer bayramı :

Türklüğü bu günki benlik ve İstiklâline kavuşturan 30 Ağustos zafer bayramı münasebetiyle resmî müesseseler, Parti, Halkevi binaları, dükkân ve mağazalar bayraklarla süslenmiş, saat 10,30 da garnizon komutanlığında kutlulama töreni yapılmıştır.

Saat 11 de Atatürk Anıtına gidilerek Vilâyet, Askerî Garnizon Komutanlığı, Belediye, Halkevi taraflarından çelenkler konulmuş, evimiz bandosunun çaldığı İstiklâl emiz marşını müteakip Üstteğmen Cemâl Erbil tarafından günün önemini belirten heyecanlı bir söylev verilmiştir.

Saat 17 de şehitler abidesine gidilerek aziz şehitlerimizin müba-

rek hatıraları hürmetle anılmış, manevî varlıkları saygı ile selâmlanmıştır.

Halkevi meydanında, Bando, Davul ve Zurna ile marşlar, yerli havalar çalınarak şenlikler, Evimiz Spor Kolu tarafında çeşitli idman gösterileri yapılmıştır.

Gece her taraf aydınlatılmış, Evimiz salonunda verilen balo neş'eli bir hava içinde geç vakte kadar devam etmiştir.

Sayın Hamit Zübeyr Kuşay Çorumda

Sayın bilginimiz, Umum Müzeler Müdürü Hamit Zübeyr Kuşay ve arkadaşları bayram tatilinden istifade ederek şehrimize gelmişler, kültürel araştırma ve incelemeler yaparak Alaca Hüyüğe avdet etmişlerdir.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Te'sis Tarihi : Nisan 1938

SAYI : 41

1 I Teşrin 1943

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —